Του Απόστολου Λ. Πιερρή
Καθηγητού Φιλοσοφίας Ι.Β.Ρ.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΙΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Η Διπλωματική Ηττα της Ελλάδος κατά την Κρίσι των Ιμια και οι Συνέπειές της

ΜΕΡΟΣ ΙΣΤ'

Η Βρεττανία έπεδόθη μετὰ τὴν Συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου σὲ διπλὴ χωριστὴ μυστικὴ διπλωματία πρὸς Ρωσσία καὶ Τουρκία, ἐνῷ ἀτυπα ἐξεπροσώπει καὶ τὶς ἄλλες Εὐρωπαϊκὲς Δυνάμεις τοῦ Συστήματος Ἰσορροπίας στὴν ἀπαίτησι ἀναθεωρήσεως τῆς Συνθήκης ὑπὲρ μιᾶς ρυθμίσεως ἀνταποκρινομένης ταυτοχρόνως πρὸς τὶς ἀναλογίες μεταξὺ τῶν μερῶν τοῦ Συστήματος καὶ πρὸς τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πολέμου.

ΤΟΠΙΚΗ ΚΑΙ ΑΤΟΠΟΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ (ΣΤ)

Η Ἀγγλικὴ Τακτικὴ συνίστατο σὲ μία ἐπιδέξια **(α) ἱκανοποίησι τῶν Ρωσσικῶν βλέψεων** στὴν Ἀσία μὲ τὴν ἐμπέδωσι τῆς Ρωσσικῆς κυριαρχίας στὶς κατακτηθεῖσες Ὑπερκαυκάσιες περιοχὲς τῆς Ἀρμενίας ἔναντι **(β) Ρωσσικῆς ὀπισθοχωρήσεως** στὸν τελικὸ σχεδιασμὸ τῆς Βαλκανικῆς καταστάσεως. Τὸ σκέλος **(β)** συνίστατο κυρίως **(1)** στὴν **ἐγκατάλειψη** τῆς ἰδέας δημιουργίας τῆς **Μεγάλης Βουλγαρίας, (2)** στὴν **κατοχὴ** καὶ διοίκησι τῆς **Βοσνίας καὶ Ἐρζεγοβίνης ἀπὸ τὴν ΑὐστροΟὐγγαρία** (ὑπὸ τὴν ψιλὴ κυριαρχία τῆς Ὑψηλῆς Πύλης στὴν χώρα) καὶ **(3)** στὴν διάνοιξι τῆς ὁδοῦ **προσαρτήσεως ἐδαφῶν στὴν Ἑλλάδα** (μὲ τὸ ἄρθρο 24 τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου), ἀν καὶ ἡ Ἑλλὰς πειθομένη στὶς ἐπιταγὲς τῆς Ἀγγλικῆς Πολιτικῆς δὲν εἶχε εἰσέλθει στὸν ΡωσσοΤουρκικὸ Πόλεμο, παρὰ τὶς ἐπίμονες προσκλήσεις τῆς Ρωσσίας, εἰ μὴ μόνον θεατρικὰ κατὰ τὸν τερματισμὸ τοῦ πολέμου ὅταν ἀκριβῶς ὑπεγράφετο ἡ Συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. **Ἡ Ἀγγλία βεβαίως ἐνδιεφέρετο γιὰ τὴν συνοχὴ καὶ τὴν σταθεροποίησι τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἐπέμενε στὴν πάσῃ θυσίᾳ ἀποφυγὴ τῆς πραγματικότητος ἢ καὶ τῆς ἐντυπώσεως ἀκόμη ἐνάρξεως διαδικασίας διαμελισμοῦ της.** Γιὰ αὐτὸν τὸν λόγο ἡ ΑὐστροΟὐγγαρία δὲν προσαρτοῦσε τὴν Βοσνία - Ἐρζεγοβίνη, ἀλλὰ μόνον ἀνελάμβανε τὴν κατοχὴ καὶ τὴν διοίκησι τῆς περιοχῆς μὲ ὑποτιθέμενο σκοπὸ **τὴν ἰσχυροποίησι τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τὴν ἐξασφάλισί της ἀπὸ ἐξελίξεις ἀποσταθεροποιήσεώς της.** (Ὑπεδήλωσε μάλιστα ὅτι θὰ ἐπέστρεφε τὴν περιοχὴ στὸν κύριό της μετὰ μία περίπου γενεά. Καὶ παρομοίως ἡ Ἀγγλία διεδήλωνε ἀκόμη τὸ 1903 ὅτι κατεῖχε τὴν Κύπρο ὡς παρακαταθήκη ἐπιστρέψιμο στὴν Τουρκία ἅμα τῇ ἀποχωρήσει τῆς Ρωσσίας ἀπὸ τὴν Ὑπερκαυκασία). Κατὰ τὸ Συνέδριο τοῦ Βερολίνου ὁ Disraeli ἐτόνιζε στὶς 5.7.1878: **«ἡ Ἀγγλία ἔκανε, ἐξ ἄλλου, κατανοητή στὴν Ἀθήνα τὴν συμβουλὴ νὰ μὴν ὑπολογίζῃ καθόλου σὲ ἐδαφικὴ ἐπέκτασι. Ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης ἀναδιφώντας τὰ κίνητρα αὐτῆς τῆς διαθέσεως (δηλαδὴ γιὰ ἐδαφικὴ ἐπέκτασι ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος), στοχάζεται ὅτι πρέπει νὰ ἀποδοθῇ στὴν ψευδὴ ἰδέα, ποὺ συνελήφθη μετὰ τὴν σύναψι τῆς Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, περὶ τῶν ἀρχῶν οἱ ὁποῖες θὰ κατηύθυναν τὸ Συνέδριο. Μία ἐσφαλμένη ἀντίληψις ἀπέδωσε στὸ Συνέδριο τὴν πρόθεσι νὰ προχωρήσῃ στὸν διαμελισμὸ ἑνὸς γηρασμένου Κράτους, καὶ ὄχι νὰ ἰσχυροποιήσῃ, ὅπως ἔκανε ἡ Ὑψηλὴ Συνέλευσις, μία παλαιὰ Αὐτοκρατορία, τὴν ὁποία θεωρεῖ οὐσιώδη παράγοντα γιὰ τὴν διατήρησι τῆς εἰρήνης.** Εἶναι ἀληθὲς ὅτι, συχνά, μετὰ ἀπὸ ἕνα μεγάλο πόλεμο παράγονται ἐδαφικὲς ἀναδιαρθρώσεις: ἡ Τουρκία δὲν εἶναι τὸ μόνο Κράτος ποὺ ὑπέστη ἐδαφικὲς ἀπώλειες: ἡ Ἀγγλία ἡ ἴδια ἐπίσης ἔχει χάσει περιοχὲς στὶς ὁποῖες ἀπέδιδε ἱκανὴ ἀξία καὶ γιὰ τὶς ὁποῖες θλίβεται ἀκόμη σήμερα· δὲν πρέπει νὰ δίδῃ κανεὶς σὲ τέτοιες διευθετήσεις ἢ ἀναδιπλώσεις τὸ ὄνομα τοῦ διαμελισμοῦ, **καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις αὐταπατᾶται πλήρως ὡς πρὸς τὶς ἀπόψεις τῆς Εὐρώπης.** Ἡ Α.Ε. λαμβάνει αὐτὴν εὐκαιρία γιὰ νὰ ἀποκρούσῃ τὶς ὑπονοήσεις ἑνὸς μέρους τοῦ Τύπου ποὺ ἐχαρακτήρισε ὡς διαμελισμὸ τὴν ἀπόφασι τοῦ Συνεδρίου στὸ θέμα τῆς Βοσνίας καὶ τῆς Ἐρζεγοβίνης. **Ἡ ἀπόφασις αὐτὴ ἐλήφθη, ἀκριβῶς γιὰ νὰ ἀποφευχθῇ ἕνας διαμελισμός.»**

Ἡ Ἀγγλία πάντως εὑρέθη στὴν ἀνάγκη νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν πρότασι ἀναθεωρήσεως τῶν ἙλληνοΤουρκικῶν συνόρων ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. **Τὴν πρότασι ὑπέβαλε ἡ Γαλλία, ὑποδεικνύουσα τὴν γραμμὴ Καλάμου - Πηνειοῦ ὡς καταλληλοτέρα συνοριακὴ χάραξι.** Ἡ Ἰταλία συνυπέβαλε τὴν πρότασι. Ἡ ΑὐστροΟυγγαρία ἔδωσε πλήρη συγκατάθεσι. Ἡ Ἀγγλία ὑπεστήριξε τὴν πρότασι ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῶν δηλώσεων τοῦ Disraeli: **ἡ προτεινόμενη συνοριακὴ γραμμὴ εἶναι συζητησίμου καταλληλότητος καί, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὁποιαδήποτε χάραξις θὰ σημαίνῃ ἁπλῶς συνοριακὴ διόρθωσι (ἡ ὁποία πάντως πράγματι χρειάζεται) καὶ θὰ πρέπῃ νὰ εἶναι ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὸν Σουλτάνο.** Ἡ Ρωσσία συγκατετέθη ἐπίσης. Ἡ Τουρκία ἐπεφυλάχθη. Τὸ Συνέδριο ἀπεφάσισε ὁμοφώνως (πλὴν τῆς Ὀθωμανικῆς ἐπιφυλάξεως) τὴν ἀποδοχὴ τῆς προτάσεως, ἡ συζήτησις καὶ κατάληξις τῆς ὁποίας ἐνεσωματώθη στὸ κείμενο τῆς Συνθήκης **ὡς Πρωτόκολλο 13.** Τὸ ἄρθρο 24 τῆς Συνθήκης ὥριζε: **«Στὴν περίπτωσι ὅπου ἡ Ὑψηλὴ Πύλη καὶ ἡ Ἑλλὰς δὲν θὰ φθάσουν εἰς συνενόησι ἐπὶ τῆς διορθώσεως τῶν συνόρων ποὺ ὑποδεικνύεται εἰς τὸ 13ο Πρωτόκολλο τοῦ Συνεδρίου τοῦ Βερολίνου, ἡ Γερμανία, ἡ ΑὐστροΟὐγγαρία, ἡ Γαλλία, ἡ Μ. Βρεττανία, ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Ρωσσία ἐπιφυλλάσσονται νὰ προσφέρουν τὴν διαμεσολάβησί των στὰ δύο μέρη πρὸς διευκόλυνσι τῶν διαπραγματεύσεων.»** Ἡ Σύμβασις τῆς 24.5.1881 μεταξὺ τῶν ἀναφερομένων Δυνάμεων καὶ τῆς Τουρκίας ὁριοθετοῦσε τὰ νέα σύνορα μὲ τὰ ὁποῖα Θεσσαλία καὶ ἡ περιοχὴ τῆς Ἄρτας παρεχωροῦντο στὴν Ἑλλάδα.

Τέτοια ἦταν ἡ τελικὴ Βαλκανικὴ ρύθμισις κατὰ τὸ Συνέδριο τοῦ Βερολίνου. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος **ἡ κατακύρωσις τῶν Ρωσσικῶν κατακτήσεων στὴν Ἀσία προσέδιδε ἰδιαίτερο βάρος στὴν ἀνάγκη ἐνεργοῦ Ἀγγλικῆς παρουσίας καὶ ἐπιρροῆς ἐκεῖ,** καὶ εἶναι αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ θέμα τὸ ὁποῖο ἐξεμεταλλεύθη ἡ Βρεττανία πρὸς σύμπηξι τῆς μυστικῆς Συμφωνίας μὲ τὸν Σουλτάνο περὶ παραχωρήσεως τῆς Κύπρου ἔναντι ὑποσχέσεως ἀσφαλείας τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίς στὴν Ἀσία κατὰ περαιτέρω Ρωσσικοῦ ἐπεκτατισμοῦ. **Ἡ ἐκτίμησις μάλιστα τῆς Ἀγγλίας ἦταν ὅτι ἡ σημασία τῆς ηὐξημένης Ρωσσικῆς ἐπιρροῆς στὴν Ἀσία ἦταν μεγαλυτέρα τοῦ βάρους τῆς Ρωσσικῆς ἐπιδράσεως στὴν Βαλκανική.** Ὁ Λόρδος Salisbury ἔγραφε στὸν Πρέσβυ τῆς Ἀγγλίας στὴν Κωνσταντινούπολι Layard (9.5.1878): ***«...Καὶ ἐνῷ ἡ Ρωσσικὴ ἐπιρροὴ στὶς ἐπαρχίες τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας θὰ ἦταν ἕνα συγκριτικὰ μακρυνὸ καὶ ἔμμεσο κακό, ἡ ἐπιρροή της ἐπὶ τῆς Συρίας καὶ Μεσοποταμίας θὰ ἦταν μία σοβαρώτατη στενοχωρία, καὶ θὰ καθίστα ἀσφαλῶς, μέσῳ τῆς συνδέσεως τῆς Βαγδάτης μέ τὴν Βομβάη, τὴν λαβή μας ἐπὶ τῶν Ἰνδιῶν πιὸ δυσχερή.»***

Ἡ στρατηγικὴ συμμετρία τοῦ ὅλου σχεδίου **εἶναι ἐμφανής. Ἡ κατοχὴ τῆς Βοσνίας - Ἐρζεγοβίνης ἀπὸ τὴν ΑὐστροΟὐγγαρία στὴν Βαλκανικὴ ἐξισορροπεῖτο ἀπὸ τὴν κατοχὴ τῆς Κύπρου ἀπὸ τὴν Ἀγγλία στὴν Ἀνατολή.** Οἱ δύο δυνάμεις ἀποκτοῦσαν συμβατικὴ ἐδαφικὴ βάσι ἐπιρροῶν πρὸς **περιορισμὸ τῆς Ρωσσικῆς διεισδύσεως πρὸς ΝΑ Εὐρώπη καὶ Μέση Ἀνατολή. Ἡ ἰσορροπία τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων ἐνεφανίζετο ὑπὸ ἀπτὴ μορφή.** Ἐξ ἄλλου ἀφίετο ἀνοικτὴ ἡ δυνατότης **Ἑλληνικοῦ ἐπεκτατισμοῦ πρὸς Βορρᾶ** (ἡ ὁποία καὶ ἔλαβε μία πρώτη ὑλοποίησι τρία ἔτη ἀργότερα μὲ τὴν προσάρτησι τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἄρτας ὡς προελέχθη τὸ 1881), χωρὶς νὰ κλείεται μὲ τὴν ἴδρυσι τῆς Μεγάλης Βουλγαρίας. Ἀντιθέτως τόσο **τὸ Μακεδονικὸ ζήτημα ἔμενε ἄλυτο,** ὅσο καὶ ἡ Βουλγαρία (ὡς αὐτόνομος Ἡγεμονία φόρου ὑποτελὴς στὸν Σουλτάνο) περιωρίζετο βορείως τοῦ Αἵμου, ἐνῷ συνίστατο ὡς ἑνιαία ἐπαρχία τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίς ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία μὲ αὐτόνομη διοίκησι.

Ἡ δεινότης τῆς Ἀγγλικῆς συλλήψεως καθίσταται ἐμφατικωτέρα ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἀρχικά, κατὰ τὴν Συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, **ἡ Ρωσσικὴ κατοχὴ τῶν Ἀσιατικῶν Ὀθωμανικῶν ἐδῶν ἐθεωρεῖτο προσωρινή, μετετρέπετο δὲ εἰς προσάρτησι ἐν ὄψει ἀδυναμίας τῆς Ὑψηλῆς Πύλης νὰ καταβάλλῃ τὸ ἐπιβληθὲν καὶ συμφωνηθὲν ποσὸ πολεμικῶν ἀποζημιώσεων ὑπὲρ τῆς νικητρίας Ρωσσίας.** Τὸ ἄρθρο 16 τῆς Συνθήκης διελάμβανε: *«Καθὼς ἡ ἐκκένωσις ἐκ μέρους τῶν Ρωσσικῶν Στρατευμάτων τῶν ἐδαφῶν τὰ ὁποῖα κατέχονται στὴν Ἀρμενία, καὶ τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ ἀποδοθοῦν στὴν Τουρκία, ἐνδέχεται νὰ δώσῃ ἀφορμὴ σὲ συγκρούσεις καὶ περιπλοκὲς δυσμενεῖς γιὰ τὴν διατήρησι καλῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν, ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἀναλαμβάνει νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογή, χωρὶς περαιτέρω καθυστέρησι, τὶς βελτιώσεις καὶ μεταρρυμίσεις ποὺ ἀπαιτοῦνται ἀπὸ τὶς τοπικὲς συνθῆκες στὶς κατοικούμενες ἀπὸ Ἀρμενίους ἐπαρχίες, καὶ νὰ ἐγγυηθῇ τὴν ἀσφάλειά των ἀπὸ Κούρδους καὶ Κιρκασσίους.»* Ταυτοχρόνως, στὸ ἄρθρο 19 καθωρίζοντο οἱ πολεμικὲς ἀποζημιώσεις ἀνερχόμενες συνολικὰ στὸ ποσὸ τῶν **1.410.000.000** ρουβλίων (**ἕνα τεράστιο ποσὸ ἰσοδύναμο πρὸς τὸ τετραπλοῦν τῶν ἐτησίων κρατικῶν Ὀθωμανικῶν ἐσόδων**). Καὶ τὸ ἄρθρο συνέχιζε: *«Λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὶς οἰκονομικὲς στενοχωρίες τῆς Τουρκίας, καὶ σύμφωνα μὲ τὶς ἐπιθυμίες τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος τοῦ Σουλτάνου, ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσσίας συμφωνεῖ νὰ ὑποκαταστήσῃ γιὰ τὴν πληρωμὴ τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῶν ἀναφερομένων χρημάτων στὴν ἀνωτέρω παράγραφο, τὶς ἀκόλουθες ἐδαφικὲς παραχωρήσεις:*

(α) ...

(b) Ἀρνταχάν, Κάρς, Μπατοὺμ, Μπαγιαζέτ, καὶ τὴν περιοχὴ μέχρι τὸ Σαγκανλούχ.»

Ἡ ΥπερΚαυκάσιος περιοχὴ ἐν συνεχείᾳ ὁριοθετεῖται λεπτομερέστερα.

Μὲ τὴν ΑγγλοΡωσσικὴ μυστικὴ Συμφωνία τῆς 30.5.1878 **ἡ Ἀγγλία ἐμφανίζεται ὡς ἐνδίδουσα στὴν πίεσι τῆς Ρωσσίας πρὸς διατήρησι τῶν κατακτήσεών της στὴν Ἀσία,** ἐνῷ δηλοῖ ὅτι τὸ γεγονὸς αὐτὸ τῆς θέτει τὸ βάρος καὶ καθῆκον προστασίας τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας στὶς Ἀσιατικὲς ἐκτάσεις καὶ πληθυσμούς της (πβ. Τὴν ἀνωτέρω παρατεθεῖσα παράγραφο τοῦ Συμφώνου Shouvalov - Salisbury). Ἐν τῷ μεταξὺ στὶς 4.6.1878 ὑπογράφεται ἡ Ἀγγλο-Τουρκικὴ Συμφωνία, τὸ λεγόμενο Σύμφωνο τῆς Κύπρου, τὸ ὁποῖο ἔχει ὡς ἑξῆς:

* συνεχίζεται σελίδα 18

Ο Δημήτριος Μαυρομιχάλης. Πίναξ του Dupre (όπως και ο Μιχαήλ Σούτσος στο προηγούμενο φύλλο). Η γλυπτική δομή της εικόνος και το φυσικό κάλλος του νεαρού γόνου των Μπέηδων της Μάνης αναφέρουν σε κλασσικά πρότυπα αριστείας. Συμβολίζεται η συνέχεια του Ελληνισμού και οι υποσχέσεις ακμής που η ταυτότης αυτής της συνέχειας προέβαλλε. Οι υποσχέσεις, δυστυχώς, διεψεύσθησαν - και εις αυτό συνίσταται το θλιβερό υστέρημα του Νεοελληνισμού. Οι υποσχέσεις πρέπει να ανανεωθούν και να εκπληρωθούν - και εις αυτό συνίσταται το μέγα Δέον του Νεοελληνισμού.

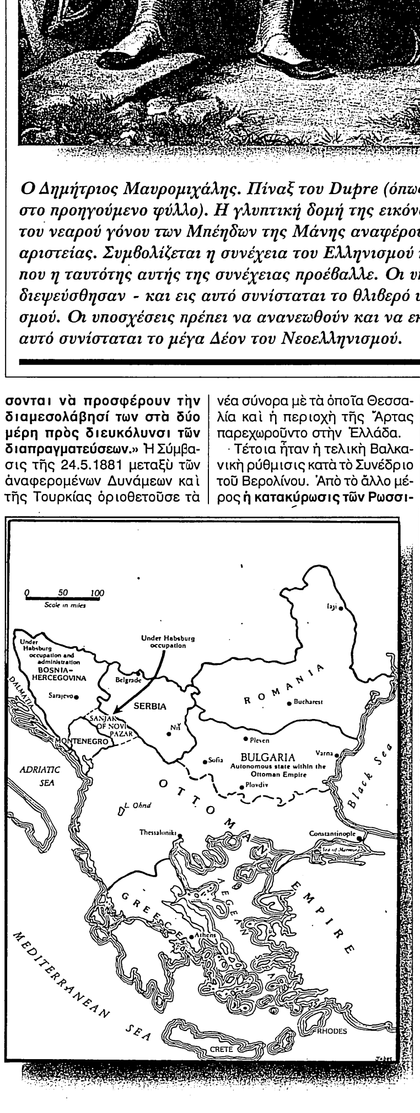

Τα Βαλκάνια το 1900. Μεταξύ των συνεπειών της Συνθήκης του Βερολίνου και των Βαλκανικών Πολέμων.